

สรุปโครงการประชุมระดับภูมิภาค
**“การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มด้อยโอกาสในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ :
ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และโครงการด้านการศึกษาเพื่อป้องกันเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์”**
วันที่ 12 – 13 กันยายน 2556
ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ กรุงเทพฯ

1. บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการร่วมมือกับองค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซีมีโอ) อาเซียน และองค์การยูเนสโก ในการดำเนินโครงการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มด้อยโอกาสในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จำนวน 10 โครงการ ซึ่งครอบคลุมการพัฒนาและการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในมิติต่าง ๆ เช่น ความเสมอภาคทางเพศ การส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางร่างกาย การจัดการศึกษาก่อนระบบวัยเรียน และการเสริมสร้างการสอนแบบคละชั้น เป็นต้น ทั้งนี้ ประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินโครงการ 2 โครงการ คือ 1) โครงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (CLC) ในชนบท ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 2) โครงการการจัดการศึกษา การดูแล และการให้บริการการปรึกษา สำหรับเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์

ประเทศไทย โดยสำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดให้มีการสัมมนาวิชาการระดับชาติ เรื่อง “การขับเคลื่อนและบูรณาการการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มด้อยโอกาส ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและโครงการด้านการศึกษาเพื่อป้องกันเชื้อเอชไอวี และโรคเอดส์” เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2553 เพื่อร่วมกันกำหนดแนวทางการดำเนินโครงการดังกล่าว ในระดับชาติ รวมทั้งจัดทำแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและโครงการ HIV/ AIDS เชิงบูรณาการ

ทั้งนี้ ในระดับภูมิภาคนั้น ได้กำหนดจัดโครงการประชุมระดับภูมิภาค “การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มด้อยโอกาสในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และโครงการด้านการศึกษาเพื่อป้องกันเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์” ระหว่างวันที่ 12 – 13 กันยายน 2556 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ กรุงเทพฯ

รูปแบบการดำเนินงานกิจกรรม ประกอบด้วย

- 1) การอภิปราย เพื่อแลกเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานด้านการศึกษา หัวข้อ “Quality Education for the Unreached Group” (การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับกลุ่มด้อยโอกาส)
- 2) การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นในการจัดทำ Lessons learned ระดับภูมิภาค
- 3) การจัดศึกษาดูงานโดยสอดคล้องกับหัวข้อหลักของการประชุม

ผู้เข้าประชุมประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจาก ประเทศสมาชิก รวม 11 ประเทศ (บรูไนดารุสซาลาม กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย เมียนมาร์ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ติมอร์ เลสเต เวียดนาม และไทย) ประมาณ 40 คน ทั้งนี้ ประเทศที่ไม่ส่งผู้แทนเข้าร่วมการประชุม ได้แก่ อินโดนีเซีย และติมอร์ เลสเต

2. พิธีเปิดการประชุม

เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2556 เวลา 09.30 น. รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (ดร. สมบัติ สุวรรณพิทักษ์) เป็นประธานเปิดการประชุมพร้อมปาฐกถาพิเศษ โดยได้กล่าวถึงความสำคัญ ของการจัดการประชุมครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วย 2 โครงการหลักที่ประเทศไทย เป็นเจ้าภาพ คือ การพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ ชุมชน และการศึกษาเพื่อการป้องกันเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ โดยเป็นความร่วมมือระหว่าง

องค์การซีมีโอ อาเซียน และองค์การยูเนสโก ภายใต้โครงการพัฒนาการศึกษาสำหรับกลุ่มด้อยโอกาส ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 10 โครงการ เพื่อมุ่งดำเนินความร่วมมือในอนาคตด้านการศึกษาเพื่อปวงชน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาตามความต้องการของกลุ่มด้อยโอกาสและกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ชนบทห่างไกล กลุ่ม ทุพพลภาพ กลุ่มไร้สัญชาติ สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะกลุ่มแรงงานใน สถานประกอบการ เกษตรกร ผู้สูงอายุ กลุ่มไร้ที่อยู่ ซึ่งที่ผ่านมาประเทศไทยได้ดำเนินโครงการการรู้หนังสือ อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อลดปัญหาความยากจนและมุ่งสู่การพัฒนาทักษะชีวิตอย่างยั่งยืน การส่งเสริมองค์ ความรู้และทักษะที่จำเป็น จะช่วยให้กลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้มีความพร้อมที่จะรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ ดำเนินไปอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์

อนึ่ง รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับสถิติที่ผ่านมาของผู้ที่ได้รับ ผลกระทบจากเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ในประเทศไทย ซึ่งแพร่ระบาดและลุกลามไปอย่างรวดเร็ว ในกลุ่มรักร่วมเพศ และกลุ่มที่ใช้เข็มฉีดยาร่วมกัน ปัจจุบันรัฐบาลได้ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อรับมือกับ ปัญหาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การแพร่ระบาดยังคง แผลขยายในวงกว้างถึงกลุ่มประชากรรุ่นใหม่ ดังนั้น นโยบายของไทยด้านการแก้ไขปัญหาผู้ที่ติดเชื้อเอชไอวีและ โรคเอดส์ จึงมุ่งให้ความสำคัญด้านการศึกษาและมาตรการการป้องกัน การพัฒนาระบบการแพทย์ สาธารณสุข สังคม และการให้บริการคำปรึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ประเทศไทยได้จัดกิจกรรมด้านการรณรงค์การจัด การศึกษาให้กับประชาชนทั่วไปและกลุ่มผู้ที่อยู่ในสถานะสุ่มเสี่ยง โดยตระหนักว่าการศึกษามีคุณภาพ เป็นหัวใจการพัฒนาของโลกปัจจุบัน เพื่อให้มั่นใจว่าประชากรในทุกเพศทุกวัยจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ อย่างทั่วถึง ซึ่งรวมถึงกลุ่มด้อยโอกาส กลุ่มทุพพลภาพ และชนกลุ่มน้อย

3. การอภิปรายในหัวข้อ “Quality Education for the Unreached Group” โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย

3.1 ดร. ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์ อธิการบดีรองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้กล่าวถึง “ทักษะ ชีวิตและการเรียนรู้ตลอดชีวิต : กรณีศึกษาประเทศไทย” โดยกล่าวว่า สืบเนื่องจากเป้าหมายการศึกษา เพื่อปวงชน ได้กำหนดพันธกรณีข้อที่ 3 ในเรื่องการรับรองว่าความต้องการการเรียนรู้ของเยาวชนและผู้ใหญ่ ทั้งหมดได้รับการตอบสนองด้วยโครงการทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งหมายความว่า

หน่วยงานหรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง จะต้องสามารถจัดหลักสูตรที่สนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่มีอายุ 15 ปี และมากกว่า ซึ่งอยู่นอกโรงเรียน หรือออกจากโรงเรียนกลางคัน เด็กผู้หญิง สตรี คนพิการ ชนกลุ่มน้อย ต่าง ๆ หรือแม้แต่ นักโทษ ให้ได้เรียน โดยหลักสูตรดังกล่าวต้องได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมหรือดำเนินการ โดยทั้งภาครัฐและเอกชน และต้องเปิดสอนแบบนอกระบบ และตามอัธยาศัย เปิดโอกาสให้มีงานทำและ ก่อให้เกิดรายได้ เช่น การเปิดหลักสูตรที่เทียบเท่าการศึกษาภาคบังคับ เพื่อให้เด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน สามารถเทียบคุณวุฒิ และมีโอกาสเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ สามารถฝึกปฏิบัติหรือฝึกทักษะที่เกี่ยวข้องได้ ในช่วงเวลาที่เรียนในสาขาอาชีพนั้น ๆ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นตัวอย่างหนึ่งของการเปิดสอนแบบนอกระบบและตามอัธยาศัย โดยขณะนี้ มีจำนวนถึง 9,000 แห่งทั่วประเทศ ซึ่งดำเนินงานภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ และให้บริการในรูปแบบการเป็นแหล่งข้อมูลและความรู้ต่าง ๆ คือห้องสมุด แหล่งของโอกาสในอาชีพต่าง ๆ ทั้งนี้ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้ร่วมมือกันเปิดหลักสูตรที่เกี่ยวข้องตามความต้องการของผู้เรียนและ ชุมชนด้วย

ความท้าทายของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ การแสวงหาข้อมูลในหลักสูตรที่ผู้เรียน และชุมชนต้องการที่จะเรียน การส่งเสริมอาชีพที่เป็นที่ต้องการของตลาด ทักษะของสังคมต่อวุฒิการศึกษา ที่เน้นปริญญาบัตรมากกว่าความสามารถหรือทักษะในวิชาชีพ การมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบจาก หน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง ความเข้าใจในการศึกษาตลอดชีวิตและทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสาร และระบบของข้อมูลที่เชื่อถือได้

3.2 ดร. เมทินี พงศ์เวช เลขาธิการสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี ในพระอุปถัมภ์ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชทินนิตตามาตุ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของสมาคม ส่งเสริมสถานภาพสตรีในพระอุปถัมภ์ฯ (เดิมชื่อว่า ศูนย์การศึกษาและฝึกอาชีพสตรี) ก่อตั้งเมื่อปี 2523 เป็นองค์กรการกุศลและไม่แสวงหากำไร และเป็นศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้ด้อยโอกาส รวมทั้ง ฝึกอาชีพอิสระ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและเสริมทักษะทางวิชาชีพให้แก่สมาชิกบ้านพักฉุกเฉินและผู้สนใจ ทั่วไป พร้อมทั้งมุ่งให้การศึกษาและเสริมสร้างทักษะสำหรับการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ ได้กล่าวถึงภาระ งานของบ้านฉุกเฉิน ในการช่วยเหลือคนด้อยโอกาส ผู้ที่ถูกสังคมทอดทิ้ง และเหยื่อจากความรุนแรง รวมทั้งสร้างกำลังใจและแรงจูงใจต่างๆ และโครงการ “The World Start with Me” ที่มุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือ ในเรื่องการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อให้เกิดทักษะชีวิตกับเด็กและเยาวชน

การดูแลผู้ที่ประสบปัญหาเป็นไปอย่างค่อนข้างครบวงจร โดยเฉพาะกรณีที่เข้ามาพัก ที่บ้านพักฉุกเฉิน ซึ่งรวมถึงการให้คำปรึกษา ดูแลด้านสุขภาพ กฎหมาย รวมทั้งฝึกอาชีพให้ ในกรณีที่สามารถ เข้าถึงครอบครัว ก็จะดำเนินการฟื้นฟูดูแลเพื่อให้การคืนสู่ครอบครัวเป็นไปด้วยดี จุดเน้นของการร่วมกันหาทาง แก้ไขปัญหา คือ การให้สมาชิกฯ เป็นศูนย์ฝึกอาชีพ และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ฝีมือสมาชิก ฝึกอบรมวิชาชีพ ศูนย์การศึกษาและเรียนรู้ การศึกษานอกโรงเรียน เป็นที่พักพิงชั่วคราวทั้งทางกายและใจให้แก่ผู้หญิง และเด็ก ที่เดือดร้อนซึ่งประสบปัญหาครอบครัว ตั้งครรภ์เมื่อไม่พร้อม ถูกข่มขืน ติดเชื้อ HIV/AIDS สามเษกหรือทำร้าย ร่างกายและจิตใจ ฯลฯ โดยให้ความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย อาหาร ดูแล สุขภาพอนามัย รวมทั้ง ให้คำปรึกษาแนะนำ การให้ทักษะชีวิตและกำลังใจ ใช้หลักการสังคมสงเคราะห์และกระบวนการจัดกลุ่มบำบัด ทางจิต เพื่อนำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ปกติสุข ทั้งนี้ ในแต่ละวัน มีผู้หญิง

และเด็กที่เดือดร้อนพักอาศัยประมาณ 150 - 200 คน ปัญหาและอุปสรรค คือ การเสริมสร้างกำลังกายและกำลังใจให้ผู้ประสบปัญหาต่าง ๆ ผ่านสถานะที่เลวร้าย และสามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้อย่างมีความสุข โดยมีรายได้จากอาชีพที่ตนเองถนัดสามารถดูแลตนเองทั้งกายและใจ

3.3 **นายแพทย์สุเมธ องค์กรบรรณดี** ผู้อำนวยการสำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ได้กล่าวถึง ภารกิจของกรมควบคุมโรคในการสนับสนุนโครงการการดูแลและการรักษาเด็กที่ติดเชื้อเอชไอวี และเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ให้เข้าถึงการศึกษา โดยเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและเอกชนในการดูแลเด็กที่ติดเชื้อเอชไอวี และให้คำปรึกษาการเปิดเผยสถานะการติดเชื้อเอชไอวีแก่เด็กที่ติดเชื้อมาแต่กำเนิด ปัจจุบัน สถิติเด็กที่ติดเชื้อเอชไอวีมาแต่กำเนิดมีจำนวนลดลง ซึ่งเป็นผลมาจากการส่งเสริมแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์แห่งชาติของรัฐบาลไทย นอกจากนี้ยังกล่าวถึงยุทธศาสตร์ป้องกันและแก้ไขปัญหาเอดส์แห่งชาติ พ.ศ. 2555 – 2559 (Thailand Getting to Zero, National Strategy on HIV/AIDS 2012 – 2016) ซึ่งกำหนด ๓ วิสัยทัศน์ คือ การไม่มีผู้ติดเชื้อเอชไอวีรายใหม่ ไม่มีการตายเนื่องจากเอดส์ และไม่มีการตีตราและเลือกปฏิบัติ

กระทรวงสาธารณสุข ได้จัดโครงการ/กิจกรรมเพื่อดำเนินการในเรื่องความต้องการของเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ จำนวน 4 โครงการ/กิจกรรม ได้แก่ 1) การสนับสนุนด้านการดูแลและการรักษา 2) โครงการการให้คำปรึกษาการเปิดเผยสถานะการติดเชื้อเอชไอวีแก่เด็กที่ติดเชื้อมาแต่กำเนิด 3) โครงการการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีในเด็กที่มีภาวะเปราะบาง 4) กิจกรรมสนับสนุนด้านสังคม นอกจากนี้ กระทรวงสาธารณสุขได้ร่วมมือกับโรงพยาบาล องค์กรเอกชน และภาคสังคมในเรื่องการป้องกัน การดูแลที่เป็นมิตร และการรักษาเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์

3.4 **Mr. Abdul H A Hakeem** ที่ปรึกษาและผู้ประสานงานด้านการศึกษาโครงการ Asia and Pacific Programme of Education for All สำนักงานยูเนสโก กรุงเทพฯ ได้กล่าวในหัวข้อ “การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพให้กับกลุ่มด้อยโอกาสในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก” โดยกล่าวถึงปัญหาเรื่องเด็กชายขอบ (Marginalization) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การจัดการศึกษาเพื่อปวงชนไม่บรรลุเป้าหมาย โดยมีเด็กจำนวนมากในเอเชีย-แปซิฟิก (ประมาณ 20 ล้านคน) ที่ออกจากโรงเรียนกลางคันในระดับประถมศึกษา ส่งผลให้จำนวนนักเรียนที่จบในระดับประถมศึกษา มีน้อย และมีผู้ใหญ่ที่ไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้ ประมาณ 506 ล้านคน

นอกจากนี้ ยังได้รายงานเกี่ยวกับกลุ่มด้อยโอกาสทางการศึกษาในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งประกอบด้วย เด็กผู้หญิงและสตรี ชนกลุ่มน้อยทางชาติพันธุ์ แรงงานเด็ก เด็กที่อยู่ในสถานการณ์ความขัดแย้ง เด็กที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ เด็กที่อยู่ในชนบท เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย เด็กยากไร้ เด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้าและถูกทอดทิ้ง เด็กที่ติดเชื้อเอชไอวีและเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ และเด็กที่ไร้สัญชาติ ดังนั้น จึงได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาคือเด็กชายขอบและกลุ่มด้อยโอกาสทางการศึกษาในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก ได้แก่ การจัดโครงการการเรียนรู้ทางเลือกให้กับนักเรียนที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน และการจัดการเรียนการสอนผ่านศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้กับกลุ่มด้อยโอกาส

ทั้งนี้ องค์กรรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซีมีโอ) ได้ร่วมกับองค์การยูเนสโก และสำนักเลขาธิการอาเซียน จัดโครงการพัฒนาการศึกษาสำหรับกลุ่มด้อยโอกาสในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 10 โครงการ เพื่อส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาสำหรับประชาชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เฉียงใต้ อนึ่ง สำนักงานยูเนสโก กรุงเทพฯ ยังได้จัดทำข้อริเริ่มต่าง ๆ เพื่อจัดการศึกษาให้กับกลุ่มด้อยโอกาส เช่น การจัดทำชุดคู่มือการสอนสำหรับการศึกษาระบบเรียนรวม การศึกษาแบบหลายภาษา และการส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศด้านการศึกษา

4. การประชุมกลุ่มย่อย

4.1 การดำเนินงานเกี่ยวกับ กศน. ตำบล โดยนางสาววิเลชา ลีสุวรรณ ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดเชียงราย นางอินทราณี การ์ตัน ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดอุดรธานี และ ดร. ทินสิริ ศิริโพธิ์ รองผู้อำนวยการสำนักงานเลขาธิการซีมีโอ

วิทยากรได้นำเสนอเกี่ยวกับพันธกิจ 5 ข้อของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) คือ ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มผู้เรียน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ส่งเสริมความร่วมมือของเครือข่ายจากทั้งภาครัฐและเอกชน กระตุ้นให้ชุมชน/สังคมพัฒนากระบวนการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา สำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย นอกจากนี้ ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การดำเนินงานของ กศน. ได้แก่ การเข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมายในทุกพื้นที่ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นการแก้ปัญหาและยกระดับคุณภาพชีวิต การขยายและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกช่องทางการเรียนรู้ได้ การส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรเครือข่ายในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบได้ทั่วประเทศ และการปรับปรุงการจัดการโดยมุ่งเน้นการบริการที่มีคุณภาพ

องค์ประกอบสำคัญของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ ทำเลที่ตั้งสะดวก คณะกรรมการอุทิศเวลาสำหรับศูนย์ฯ ครูหรือผู้สอนทำงานเต็มเวลา กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย สื่อการเรียนการสอนและข้อมูลข่าวสารที่มีความหลากหลายและทันสมัย ข้อมูลทั่วไปของชุมชน ภาควิชาเครือข่ายและความเชื่อมโยง รวมทั้งกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การส่งเสริมการรู้หนังสือ ให้ความรู้ในหลักสูตรเกี่ยวกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาด้านอาชีวศึกษา การพัฒนาทักษะชีวิต และการพัฒนาสังคมและชุมชน สำหรับกลุ่มเป้าหมายผู้เรียน ได้แก่ เด็กข้างถนน แรงงานวัย 15 - 59 ปี ทหารเกณฑ์ ผู้สูงอายุ ผู้นำท้องถิ่น ชาวไทย-มุสลิม พระ เณร นักบวช นักเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับแต่ไม่ได้เรียนต่อ คนที่อยู่ในวัยเรียนแต่ไม่ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน นักโทษ ผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย เกษตรกร ชาวเขา ผู้ที่อาศัยในชุมชนแออัด และคนไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีที่ตั้งอยู่ในชุมชน (โรงเรียน องค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานเทศบาล วัด/มัสยิด ชุมชนแออัด และศูนย์การอ่านหนังสือพิมพ์ในหมู่บ้าน) และสถาบันของรัฐบาลและเอกชน (ค่ายทหาร ศูนย์ฟื้นฟูกำลังใจผู้ต้องขัง ศูนย์สุขภาพ โรงงาน และห้างสรรพสินค้า) หลักการทำงานของ กศน. ตำบล คือ ยึดชุมชนเป็นฐานในการทำงานและการเรียนรู้ โดยใช้ต้นทุนของชุมชน เช่น อาคาร สถานที่ แหล่งวิทยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี มีการประสานเครือข่ายในชุมชนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนในชุมชน/สังคม เข้ามามีส่วนร่วมเป็นภาคีเครือข่ายในการดำเนินการจัดกิจกรรม กศน. ตำบล โดยกิจกรรมหลักของ กศน. ตำบล ประกอบด้วย 1) ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร

ของชุมชน (Information Center) 2) ศูนย์สร้างโอกาสการเรียนรู้ (Opportunity Center) 3) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (Learning Center) 4) ศูนย์ชุมชน (Community Center)

4.2 การดูแลเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ในชุมชน โดยนางนิตยา พร้อมพองขึ้นบุญ ผู้อำนวยการโครงการป้องกันเอดส์ มูลนิธิดวงประทีป และนายชานทอง ดาลาด หัวหน้ากลุ่มสารสนเทศ มูลนิธิดวงประทีป

วิทยากรได้กล่าวถึง การดำเนินงานของมูลนิธิดวงประทีปในโครงการดูแลเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์และยาเสพติด จำนวน 200 คน ที่มีอายุระหว่าง 0 – 12 ปี ใน 41 ชุมชนแออัดของเขตคลองเตย ให้สามารถเข้าเรียนตามปกติได้ โดยกระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้นำชุมชน ในการรวบรวมข้อมูลกลุ่มเป้าหมายของชุมชน การจัดหาครอบครัวอาสาสมัครเพื่อดูแลเด็กที่ครอบครัวแตกแยก การจัดหาเงินทุนให้กับครอบครัวอาสาสมัคร การจัดหาอาสาสมัครเพื่อสอนการบ้านให้กับเด็ก การพัฒนากิจกรรมสำหรับวันเสาร์และวันอาทิตย์ (ทักษะด้านศิลปะ การถ่ายทอดแนวคิดในผลงานทางศิลปะ) รวมทั้งการจัดค่ายสำหรับเด็ก ความสำเร็จของโครงการดังกล่าว คือ มีเด็ก 180 คนที่ได้รับการดูแลอย่างอบอุ่นจากครอบครัวอาสาสมัคร 180 ครอบครัว

4.3 การให้การปรึกษาเรื่องการเปิดเผยผลเลือดเด็กและวัยรุ่นที่ติดเชื้อ เอชไอวี โดยนางยุ้ยเตย ตรีเยร์ นักจิตวิทยา ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล นางนิศาชล อุ่นจิตร นักกิจกรรมเด็ก วัยรุ่นและครอบครัว สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี และนางธันนดา นัยวัฒน์กุล ที่ปรึกษาโครงการ ศูนย์ความร่วมมือไทย-สหรัฐ ด้านสาธารณสุข

วิทยากรได้นำเสนอเรื่องโครงการพัฒนารูปแบบการเปิดเผยสภาวะการติดเชื้อเอชไอวีแก่เด็กที่ติดเชื้อมาแต่กำเนิด โดยกลุ่มสหวิชาชีพที่ดูแลผู้ป่วยเด็กที่ติดเชื้อเอชไอวีของภาควิชากุมารเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล และสถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี ได้ร่วมกับศูนย์ความร่วมมือไทย-สหรัฐ ด้านสาธารณสุข จัดทำโครงการดังกล่าว และมีการทดสอบนำร่องรูปแบบโครงการในช่วงปี 2549 – 2551 ทั้งนี้ รูปแบบของอุปกรณ์โสตทัศนศึกษาสำหรับขยายผลไปยังระดับชาติ ได้จัดทำเสร็จสิ้น ในปี 2551 และคู่มือการเปิดเผยสภาวะการติดเชื้อเอชไอวีแก่เด็ก ได้จัดแปลเป็นภาษาอังกฤษในปี 2553 สำหรับกระบวนการให้การปรึกษาเรื่องการเปิดเผยสภาวะการติดเชื้อแก่เด็กที่ติดเชื้อเอชไอวี ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การพิจารณาความเหมาะสมของเด็กและผู้ดูแล และแนะนำให้เข้ารับบริการ 2) การประเมินและเตรียมความพร้อมของผู้ดูแลและเด็ก 3) การแจ้งสภาวะการติดเชื้อแก่เด็ก 4) การติดตามและประเมินผลเด็กและผู้ดูแล หลังการเปิดเผยสภาวะการติดเชื้อ

นอกจากนี้ ได้รายงานเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมกลุ่มของโครงการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันการถ่ายทอดเชื้อเอชไอวีสำหรับวัยรุ่นที่อยู่ร่วมกับไวรัสเอชไอวีแต่กำเนิด ซึ่งชุดกิจกรรมสำหรับการส่งเสริมการดูแลตนเอง และลดความเสี่ยงการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มเยาวชน ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ 1) การให้ความรู้เรื่องเอดส์ 2) ทักษะในการเผชิญกับความเครียด 3) การให้ความรู้และคำปรึกษาด้านเพศศึกษาและความเสี่ยงของการมีเพศสัมพันธ์ 4) การส่งเสริมทักษะชีวิตและความรับผิดชอบ

5. การศึกษาดูงาน

5.1 ผู้เข้าประชุมด้านศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้เยี่ยมชมการดำเนินงานของสำนักงาน กศน. แขวงบ้านช่างหล่อ

สำนักงาน กศน. แขวงบ้านช่างหล่อ ก่อตั้งขึ้นในปี 2545 ตามแนวความคิดของท่านเจ้าอาวาสวัดอมรทวยการาม และชาวบ้านที่ต้องการจะให้มีความรู้ที่ศึกษาอบรมอาชีพพระยาสัน และให้ประชาชนที่ขาดโอกาส พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบได้มีสถานที่จัดการเรียนการสอน การพบกลุ่ม ในเบื้องต้นได้ใช้สถานที่ใต้อาคารพระปริยัติธรรมเป็นสถานที่เรียน เมื่อต้นปี 2553 ได้เปิดให้สำนักงาน กศน. แขวงบ้านช่างหล่อ เป็นสถานที่ให้บริการชุมชนอย่างเป็นทางการ โดยใช้อาคารชั้นล่างของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กพิทักษ์ฯ แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เป็นสำนักงานและสถานที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมหลักมุ่งดำเนินงานโดยสอดคล้องกับรูปแบบของ กศน. ตำบล รวมทั้งจัดการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเน้นนักเรียนในชุมชนเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก และจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพด้วยการจัดหลักสูตรต่าง ๆ ได้แก่ การทำกรอบรูปเคลือบวิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวและบริการ การตัดผมชาย การร้อยลูกปัด การซ่อมนาฬิกา การใช้คอมพิวเตอร์เบื้องต้น และการซ่อมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

5.2 ผู้เข้าประชุมด้าน HIV/AIDS ได้เยี่ยมชมการดำเนินงานใน 2 แห่ง ประกอบด้วย มูลนิธิส่งเสริมการพัฒนาบุคคล ในพระอุปถัมภ์พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์พระวรชายา ในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (ศูนย์เมอร์ซี) และมูลนิธิดวงประทีป

มูลนิธิส่งเสริมการพัฒนาบุคคล ในพระอุปถัมภ์ฯ ตั้งอยู่ที่ชุมชนคลองเตย ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2516 โดยบาทหลวงโจเซฟ เอช ไมเออร์ และซิสเตอร์มาลินี ฉันทวโรดม หรือ “คุณแม่มาเรีย” มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือเด็กและชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร ให้ได้รับการศึกษาและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มูลนิธิ ยังได้ร่วมมือกับจากชาวบ้านอีกหลายชุมชน ในการก่อตั้งโรงเรียน ในปี 2552 พบว่า มีศูนย์เด็กปฐมวัยของมูลนิธิ ดำเนินงานอยู่ในชุมชนแออัดทั้งสิ้น 26 แห่ง ในพื้นที่ 16 เขตในกรุงเทพฯ ทั้งนี้ ภารกิจสำคัญของมูลนิธิ ได้แก่ งานด้านการศึกษาสำหรับเด็กในชุมชนแออัด งานปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็ก การรณรงค์ต่อสู้โรคเอดส์ และโครงการสร้างชุมชน

มูลนิธิดวงประทีป ตั้งอยู่ที่ชุมชนคลองเตย จากปัญหาความยากจน ทำให้ผู้ปกครองต้องทำงานเพิ่มขึ้น และปล่อยลูกหลานให้อยู่ตามลำพัง ดังนั้น ในปี 2511 ครูประทีป จึงได้รับดูแลเด็กเหล่านี้ โดยคิดค่าใช้จ่ายวันละ 1 บาท ต่อมาได้จัดตั้ง “โรงเรียนชุมชนหมู่บ้านพัฒนา” ซึ่งกรุงเทพมหานครได้รับโรงเรียนข้างต้นไว้ในสังกัดเมื่อปี 2519 และขยายโรงเรียนจากระดับประถมเป็นมัธยมศึกษาจนกระทั่งปัจจุบัน

จากการดำเนินการดังกล่าวทำให้ครูประทีปได้รับรางวัลแมกไซไซ สาขาบริการชุมชน จากสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ในปี 2521 จากนั้นจึงนำเงินรางวัลดังกล่าวมาก่อตั้งองค์การกุศลชื่อ “มูลนิธิดวงประทีป” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โอกาสทางการศึกษาแก่เด็กและเยาวชนในชุมชนที่ยากจน ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีพละการบำเพ็ญกุศล และช่วยเหลือฉุกเฉินเกี่ยวกับงานสงเคราะห์ และงานพัฒนาชุมชนแออัด มูลนิธิ ได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนแออัด เช่น โครงการทุนการศึกษา โครงการอนุบาล

ดวงประทีป โครงการพัฒนาผู้นำเยาวชนคลองเตย โครงการการศึกษาพิเศษ โครงการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ และโครงการผู้สูงอายุและผู้พิการ

6. ข้อเสนอแนะ/บทเรียนจากการประชุมกลุ่มย่อยและการศึกษาดูงาน

6.1 ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

- ความท้าทายของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้แก่ การจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้มีความยั่งยืน ดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ และมีคุณค่าต่อสังคม โดยแสวงหาการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐบาลท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ และภาคีอื่น ๆ การมีส่วนร่วมของชุมชน การสรรหาเจ้าหน้าที่และผู้ประสานงานของศูนย์ฯ ที่มีประสิทธิภาพ การจัดฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับเจ้าหน้าที่และผู้ประสานงานของศูนย์ฯ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและรูปแบบการเรียนการสอน การสร้างความตระหนักของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งรวมถึงผู้กำหนดนโยบาย และการจัดทำแผนผังการรู้หนังสือ

- ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบรรลุผลสำเร็จ คือ การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องในเรื่องนโยบาย งบประมาณ การจัดการ การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบจากภาครัฐ ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การจัดฝึกอบรมและสิ่งจูงใจที่เหมาะสมให้กับครูและผู้ประสานงานของศูนย์ฯ การจัดหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เชื่อมโยงกับการศึกษาในระบบ และสอดคล้องกับการรณรงค์เรื่องอาเซียน การวางแผน การจัดการ และการติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

- ข้อเสนอแนะการดำเนินงานในอนาคต ประกอบด้วย การกำหนดลำดับความสำคัญของการถ่ายทอดหลักสูตร ซึ่งตรงกับความต้องการของชุมชน การแบ่งปันลักษณะที่เหมือนกันซึ่งต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนระหว่างประเทศสมาชิก การสร้างเครือข่ายทรัพยากรและกิจกรรมระดับภูมิภาคผ่านความร่วมมือระหว่างซีมีโอและยูเนสโก

6.2 การศึกษาเพื่อป้องกันเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์

- ประเทศสมาชิกแต่ละประเทศ มีสภาพแวดล้อมในการดำเนินงานเกี่ยวกับการป้องกันเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ที่ต่างกัน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการประยุกต์ใช้ในเรื่องขั้นตอนยุทธศาสตร์และการดำเนินงาน

- แต่ละประเทศจำเป็นต้องจัดการปัญหาด้านสังคมเศรษฐกิจ

- ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบ

- ชุมชนและท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

- รัฐบาลควรให้การสนับสนุนด้านวิชาการ เช่น การฝึกอบรมครูทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา การสนับสนุนด้านจิตวิทยา และการให้คำปรึกษา

- ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานในอนาคต ได้แก่ การจัดประชุมระดับชาติร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การบูรณาการยุทธศาสตร์ระดับชาติจากกระทรวงและหน่วยงานต่าง ๆ การกำหนดลำดับความสำคัญของนโยบายและการดำเนินงาน รวมถึงการสนับสนุนด้านวิชาการจากผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งการกำหนดและจัดลำดับความสำคัญของกลุ่มเป้าหมายในประเทศสมาชิก

7. บทสรุป

การดำเนินการจัดการประชุมครั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้รับความร่วมมือจากองค์การรัฐมนตรีศึกษาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซีมีโอ) และกระทรวงสาธารณสุข โดยมุ่งหวังให้ผู้แทนประเทศสมาชิกได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างกัน การจัดทำ Lessons learned ที่สอดคล้องกับ Model ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และการจัดการศึกษา การดูแล และการให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กที่ได้รับผลกระทบจากเชื้อเอชไอวีและโรคเอดส์ เพื่อประเทศสมาชิกสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มด้อยโอกาส การพัฒนาการศึกษาของประเทศให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายการศึกษาเพื่อปวงชน ภายในปี 2558 นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างประเทศสมาชิกซีมีโอด้วย

ทั้งนี้ Lessons learned ที่ได้จากการประชุมดังกล่าวจะนำเสนอในที่ประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสของซีมีโอ ครั้งที่ 36 (SEAMEO High Officials Meeting : HOM) ซึ่งมีกำหนดจัดในเดือนกุมภาพันธ์ 2557 ต่อไป

สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ